

Вичівський П.П. кандидат історичних наук, доцент кафедри організації туризму та управління соціокультурною діяльністю факультету туризму ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Орлова В.В. кандидат економічних наук, доцент кафедри організації туризму та управління соціокультурною діяльністю факультету туризму ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

ХАРАКТЕРИСТИКА РЕСУРСІВ КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОКУТТЯ

Протягом останніх декількох років, в умовах російської агресії проти України, а також гострої соціально-економічної кризи, все більш вагому роль у всіх сферах життя нашої держави відводиться соціокультурній діяльності. Для більшості вітчизняних науковців, характерним є твердження, що культурно-дозвіллева діяльність це складова частина соціокультурної діяльності, яка є основою активного залучення людини до культури. У цих умовах соціокультурна діяльність повинна стимулювати як культурний розвиток, так і економіку, зміцнити і посилити демократичні процеси в Україні. В свою чергу, сучасна культурно-дозвіллева діяльність є важливим чинником збереження і розвитку історико-культурних пам'яток, а також соціальної сфери. Визначальною умовою розвитку культурно-дозвіллевої діяльності є наявність значної кількості культурних та історичних пам'яток. На території Покуття культурно-дозвіллева діяльність має хороші можливості для розвитку, що зумовлено значною кількістю і різноманітністю архітектурних, історичних, мистецьких пам'яток і національно-етнічних особливостей.

Покуття – це етнокультурний регіон, розташований на сході сучасної Івано-Франківської області, в межах рік Дністра і Пруту. За теперішнім адміністративно-територіальним поділом до нього належать території Снятинського, Городенківського, Тлумацького, північно-східна частина Тисменицького, більшість Коломийського (без південної частини) районів. Назва «Покуття» зустрічається ще в писемних пам'ятках XIV ст. [16, с. 322]. Найстаріші письмові згадки свідчать про такі поселення на Покутті, як: Тисмениця (1143 р.), Снятин (1158 р.), Тлумач (1213 р.), Гвіздець, Старий Гвіздець, Вербівці (1373 р.), Стрільче, Малий Гвіздець (1375 р.), Незвисько, Рогиця (1378 р.), П'ядики (1397 р.), Товмачик (1398 р.) та ін. [16, с. 325].

З числа найвідоміших археологічних пам'яток які широко використовуються в культурно-дозвіллевій діяльності є: керамічний посуд з ритованим меандровим «нотним» орнаментом (с. Незвисько, Грушів, Корнич); пам'ятки шнурової культури (Мишин, Голосків); моделі човна і саней трипільської культури (с. Городниця, Незвисько); вироби з бронзи та кераміки

XIII-XI ст. до н.е.; гончарні вироби кін. II - поч. V ст. н.е., с. Ганів, Дебеславці, Товмачик, Пилипи, Воскресінці, Шепарівці [9].

Широкими можливостями для розвитку і популяризації культурно-дозвіллевої діяльності на Покутті, володіють місцевий унікальний фольклор та обрядовість. Це зумовлено тим, що ці два елементи супроводжували людей протягом століть у всьому. У святах і обрядах мешканців Покуття не спостерігається різкого розриву між сезонами року, частіше за все, чітко прослідковується плавний перехід у наступний, утворюючи ряд кругообігу періодів праці і відпочинку [15, с. 62]. У покутській обрядовості знайшла своє відображення уся історія не тільки української, але й прадавньої слов'янської обрядовості – від найдавніших часів до сьогодення. Досить велика частина з них була викорінена в радянські часи а тепер поступово відновлюється [14, с. 142].

Покутський фольклор та обрядовість становлять основу високого патріотичного духу місцевого населення. Покутяни активно боролися за Українську державність і в лавах Січових Стрільців та Українській Повстанській Армії, і під час Революції Гідності а також в ході новітньої російсько-української війни. Багато покутян полягло у боротьбі за свободу і незалежність України, чимало воюють і в наш час.

Не менш важливим, ресурсом для розвитку культурно-дозвіллевої діяльності на Покутті є місцева сакральна архітектура, яка вирізняється своєрідністю та високими мистецькими мотивами. Традиційні дерев'яні покутські церкви мають перехідні риси між галицьким та буковинським стилями. Пам'ятки дерев'яної архітектури Покуття зберігаються у скансенах Львова («Шевченківський гай»), Києва (Пирогів), Крилоса.

З числа унікальних покутських пам'яток дерев'яної архітектури XVI ст. слід виділити Благовіщенську церкву (1587 р., Коломийський район), яка на сьогодні є найдавнішою коломийською пам'яткою [24, с. 63-64]. Із восьми унікальних дерев'яних храмів, які увійшли до всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, одна знаходиться на Покутті, це - церква Різдва Пресвятої Богородиці 1808 р. в селі Нижній Вербіж. Унікальність даної церкви полягає у тому, що до нашого часу зберігся неповторний іконостас з пишною різьбою із малюванням у стилі рококо поч. XIX ст. та старовинні ікони.

Не менш унікальними пам'ятками сакрального мистецтва є: Церква Святого Вознесіння (1838 р.) у м. Снятині; Церква Покрови Пресвятої Богородиці у селі Долина Тлумацького району - це архітектурний ансамбль XIX ст., який складається з церкви, хреста, резиденції, дзвіниці та будівлі для освячення води [5, с. 53]; Церква Успіння Пресвятої Діви Марії та римокатолицький костел Непорочного Зачаття Діви Марії які розташовані у Городенці. Костел Непорочного Зачаття Діви Марії (1743–1760) це не тільки одна з найкращих архітектурних пам'яток стилю бароко в Україні, а й одна з найвизначніших споруд стилю пізнього бароко Центральної Європи. Костел Непорочного Зачаття Діви Марії у Городенці побудований Бернардом Меретином, який децю згодом побудував собор Св. Юра у Львові, ратушу,

Покровську церкву і Успенський костел в Бучачі, Успенську церкву в Городенці, а також декілька будівель на площі Ринок у Львові [12, с. 14].

Серед сільських покутських храмів XVII-XIX ст. найбільшу архітектурну, історичну та мистецьку цінність мають: церква Благовіщення (1816 р.) у с. Підлужжя, церква Святого Архистратига Михаїла (1839 р.) у с. Майдан, церква Святої Параскеви (1846 р.) у с. Братківці, церква Успіння Пресвятої Богородиці (1848 р.) в с. Березівка, церква Воскресіння Христового (1854 р.) у с. Довге [24, с. 68]; дерев'яна церква Святого Михайла (1774 р.) у с. Вікно; дерев'яна церква Покрови Пресвятої Діви Марії (1788 р.) та мурований храм Преображення Христового (1820 р.) в с. Олієво-Королівка; мурована церква Святої Трійці (1796 р.) в Чортівці; церква Святого Михайла (1806 р.) в с. Поточище; церква Святого Іоана Богослова (1811 р.) у с. Стрільче; а також церкви Різдва Пресвятої Діви Марії (1817 р.) у Чернелиці та Вознесення Христового (1830 р.) в Семаківцях [14, с. 79].

З широкого числа відомих архітектурних пам'яток Покуття, необхідно окремо виділити Чернелицький і Раковецький замки. Чернелицький замок, щоправда, на сьогоднішній день, являє собою руїни, проте колись він мав гострі висунуті кути, чотирикутну двоповерхову вежу над в'їзною брамою та стіни заввишки 6 м. До нашого часу збереглися лише фрагменти вежі та замкового муру. Зовні фасад вежі прикрашений гербом «Рогоп» («Погоня»), на внутрішній стороні вежі зберігся герб «Piława» (Пилява) з латинськими літерами E.S.X.C.W.V., які за даними науковців розшифровуються як: Єфросинія Станіславівська, княгиня Чарторийська, воєводина Брацлавська [26]. Окрім замку у смт. Чернелиця розташована ще одна пам'ятка національного значення - Домініканський костел Святого Антонія (епохи Ренесансу)[25].

Раковецький замок який був зведений у середині XVII століття Домініком Войцехом Бенявським – є пам'яткою архітектури національного значення. У 1768 р. фортеця згоріла і вже ніколи не відновлювалася. На сьогоднішній день зберігся лише невеликий фрагмент північно-західного муру і вежі [17].

Розвитку культурно-дозвілєвої діяльності сприяє і той факт, що територія Покуття в етнографічному плані відзначається самобутністю особливостей національної художньої спадщини та її локальної етномистецької традиції, що представлена великою кількістю різноманітних музеїв. З великої кількості музеїв Покуття необхідно відзначити наступні: Коломийський музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Йосафата Кобринського; музей «Писанка»; музей «Покуття» (м. Городенка); історико-меморіальний музей історії м. Тисмениці ім. С. Гаврилюка; Музей народної творчості та етнографії у Тлумачі; Історико-етнографічний музей села Бортників; Історико-етнографічний музей у селі Кутищі; Етнографічний музей у селі Олеші.

В той же час, важливою складовою розвитку культурно-дозвілєвої діяльності на Покутті є проведення фестивалів, найбільш відомими з яких є: «Покутські джерела»; фольклорно-етнографічний фестиваль маланок, щедрівок, колядок та вертепів «Людям на добро»; всеукраїнський фольклорний фестиваль «Писанка» м. Коломия; етнофестиваль і Театралізоване дійство «Купальські вогні», с. Долина, Тлумацький р-н; фольклорно-етнографічний

купальський фестиваль «Цвіт папороті» урочище «Водокачка» с. Топорівці Городенківський р-н; фольклорно-етнографічне дійство «Ця чарівна купальська ніч» с. Ст. Кути Косівський р-н; фестиваль АртПоле с. Уніж Городенківський р-н; Міжнародний фольклорно-етнографічний фестиваль «Коломийка» с. Королівка Коломийський р-н [23].

Отже, визначаючи перспективи розвитку культурно-дозвілєвої діяльності на Покутті, протягом декількох наступних років, насамперед потрібно зауважити, що сучасне дозвілля - це такий вид діяльності, який в повній мірі інтегрує практично всі суміжні галузі народного господарства. Цей фактор повинен стати визначальним у процесі формування нового як державного так і регіонального підходів до розвитку соціокультурної діяльності.

Література

1. Божко Л.Д. Культурний туризм як важливий чинник соціально-культурного розвитку регіонів України. *Культура України*. - 2011. - Випуск 32. Дата оновлення: 11.02.2011. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/bozhko.htm.
2. Бойчук Б.В. Народне декоративне мистецтво Покуття XIX–XX століття: Історія. Типологія. Художні особливості. Івано-Франківськ, 2000. 226 с.
3. Болюк О. Архітектурний декор дерев'яних церков Покуття. *Народознавчі зошити*. № 2 (134), 2017. С. 294-304
4. Гавриленко М. Соціокультурна анімація, як іноваційна технологія підвищення рівня соціального виховання студентської молоді в культурно-дозвілєвій діяльності. *Науковий вісник Донбасу*. 2011. № 1. Дата оновлення: 13.05.2018. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2011_1_20
5. Герчанівська П.Е. Дерев'яні церкви України. К. : Наукова думка, 1996. 136 с.
6. Драган М. Українські дерев'яні церкви. Львів, 1937. Частина 1. 128 с.
7. Кочубей Н.В. Соціокультурна діяльність: навчальний посібник. Суми: університетська книга, 2015. 122 с.
8. Малков Д.Ю. Технології забезпечення соціокультурного дозвілля молоді. *Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка. Педагогічні науки*. 2013. №23(1). С. 196-205.
9. Мистецтво Покуття. Національний музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття. Дата оновлення: 17.03.2018. URL: <http://hutsul.museum/museum/articles/mustectvo-pokyttya/>
10. Музей «Писанка» - офіційний сайт. Дата оновлення: 05.06.2018. URL: <http://hutsul.museum/pysanka/museum/history/>
11. Музеї Івано-Франківщини. Довідник. Івано-Франківськ, 2016. 128 с.
12. Никифорок В. Городенка, перегук віків. Городенка, 2005. 24 с.
13. Оленіна О.Ю. Концепція підготовки менеджерів соціокультурної діяльності в умовах формування суспільства знань. *Культура України*. 2013. Випуск 42. С. 43-50
14. Покуття: історико-етнографічний нарис. Львів : Манускрипт-Львів, 2010. 456 с.

15. Попадюк М. Скарби. Покутські родини. Снятин : Прут Принт, 2000. 96 с.
16. Прикарпаття: спадщина віків. Львів: Манускрипт-Львів, 2006. 567 с.
17. Раковецький замок. Дата оновлення: 26.11.2016. URL: <https://castles.com.ua/rak.html>
18. Рекомендація № 36 Всесвітньої конференції щодо політики у сфері культури «Збереження культурної спадщини всіх віків». Дата оновлення: 13.08.2015. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_744
19. Сидор І.П. Сучасні технології соціокультурної анімації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота»*. 2014. Вип. 32. С. 173-174
20. Спіріна Т. Соціокультурна діяльність, як засіб формування життєвих цінностей молоді у вільний від навчання час. *Вісник Прикарпатського університету. Педагогіка*. 2013. №11. С. 138-145
21. Степанов В.Ю. Соціокультурний простір сучасності. *Вісник ХДАК*. 2014. Випуск 43. С. 104-110
22. Стеценко К. Стратегії культури України. Філософія і менеджмент самоздійснення нації. К. : Держ. акад. керівн. кадрів культури та мистецтва, 2005. 69 с.
23. У Коломиї відбувся фестиваль колядок «Людям на добро!». Дата оновлення: 21.01.2017. URL: <http://www.museum.if.ua/news/860.html>
24. Цуцман І.Я. Проблеми збереження і використання сакральної архітектури Покуття. *Карпатський край*. №1 (4), С. 61-76
25. Чернелиця. Чернелицький замок. Дата оновлення: 04.12.2016. URL: <https://we.org.ua/malovnychi-kutochky-ukrayiny/ivano-frankivska-oblast/chernelytskyj-zamok/>
26. Чернелицький замок. Дата оновлення: 22.11.2016. URL: <http://frankivchany.if.ua/podoroji/24356-chernelytsia-chernelytskyi-zamok-foto>